

Nr 9

Utlåtande i anledning av motioner om viss utbildning för erhållande av körkort.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 800 i första kammaren av fru *Lundblad, Margit, m. fl.* och nr 910 i andra kammaren av herr *Enarsson*.

I motionerna, som är likalydande, hemställes att riksdagen måtte besluta att prov för erhållande av körkort endast kan avläggas av den som företer bevis om genomgången förarutbildning vid av statens trafiksäkerhetsverk godkänd trafikskola, eventuellt med viss dispensmöjlighet för personer som är bosatta långt från trafikskola.

Som andrahandsyrkande föreslås riksdagen att besluta att i VTF skall införas bestämmelser om att fordon som användes vid privat övningskörning skall vara utrustat på sätt som är föreskrivet för trafikskolas övningsbil (extra backspegel samt dubbla anordningar för koppling och fotbroms; s. k. dubbelkommando) samt att bestämmelserna i VTF 30 § 1 mom. respekteras så att privatutbildarens »vana och skicklighet» alltid blir föremål för prövning.

Slutligen hemställes att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig författningstext.

Gällande bestämmelser

I 30 § vägtrafikförordningen (VTF) föreskrivs som förutsättning för övningskörning för att förvärva färdighet i körning med motorfordon i avsikt att erhålla körkort bl. a. att övningskörning sker under uppsikt av person som fyllt 21 år och sedan minst tre år har körkort för det slag av fordon, som körningen avser, samt har vana och skicklighet i fråga om körning med sådant fordon. Den som fått körkortet återkallat eller omhändertaget får dock inte övningsköra annat än vid trafikskola.

Yrkesmässig utbildning av bil- eller motorcykelförare (trafikskola) får enligt 36 § VTF inte bedrivas utan tillstånd av statens trafiksäkerhetsverk. Tillstånd får meddelas viss fysisk eller juridisk person, som befinnes äga förutsättningar att bedriva trafikskola på sådant sätt att det allmännas krav på god förarutbildning blir tillgodosett.

Den som önskar erhålla körkort skall enligt 31 § VTF undergå förar-
Bihang till riksdagens protokoll 1969. 9 saml. 3 avd. Nr 9

prov inför trafikinspektör eller bilinspektör. Vid anmälan till förarprov avseende bil eller motorcykel skall sökanden förete bl. a. bevis om förarutbildning, utfärdat av den som meddelat utbildningen.

Frågans tidigare behandling

Frågan om privat förarutbildning har tidigare diskuterats vid åtskilliga tillfällen. Den har senast berörts av bilförarutredningen i betänkandet »Körkortet och trafikutbildningen» (SOU. 1965:42), vid 1967 års riksdag av Kungl. Maj:t i proposition nr 55 med bland annat förslag till inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, över vilken proposition utskottet avgav utlåtande nr 31, samt vid föregående års riksdag i anledning av fristående motioner. En redogörelse för den tidigare handläggningen återfinns i nämnda betänkande s. 115—117, vartill utskottet hänvisar.

I fråga om privat förarutbildning uttalade *bilförarutredningen* i angivna betänkande bl. a. följande. Frågan om förbud mot privat övningskörning har ventilerats vid skilda tillfällen. Det har dock aldrig gått så långt att förslag om sådant förbud har framlagts. Skälet härtill har främst varit hänsynen till glesbygdernas befolkning som i de flesta fall skulle åsamkas höga kostnader och en besvärande tidsspillan för att skaffa körkort, om obligatorisk trafikskoleutbildning skulle gälla som villkor för förarprov. I stället har man genom andra regleringar sökt tillse att även den privata förarutbildningen sker under ledning av personer som kan förutsättas ha vissa kvalifikationer härför. Förslag att närmare förbinda den privata förarutbildningen, exempelvis genom anmälningsskyldighet hos polismyndighet, har avvisats. De av bilförarutredningen förordade reformerna på trafikskoleväsendets område syftar till att skapa garantier för att eleverna får en utbildning som gör att de kan motsvara nutidens höga krav på fordonsförare. Bilförarutredningen skulle därför med större fog än tidigare utredningar kunna driva tesen om förbud mot all privat förarutbildning. Bilförarutredningen konstaterar emellertid att de skäl som tidigare anförts mot en sådan åtgärd, främst glesbygdsbefolkningens problem, alltså är bärande. När en framtida mer utbyggd trafikskoleorganisation med filial- eller liknande verksamhet även på mindre orter kommit till stånd, kan det dock enligt utredningens mening vara motiverat att ompröva frågan. Beträffande den närmare utformningen av förarprovet framhöll utredningen att den privatutbildade körkortsaspiranten måste prövas på ett mer ingående sätt än den som har utbildats i trafikskola. Proven borde ha i princip samma utformning och innehåll. Svårighetsgraden på den privatutbildades prov skulle därför enligt utredningens mening inte vara högre än på provet för eleven från trafikskola men den privatutbildade borde prövas i flera avsnitt än den som har utbildats i trafikskola.

Vid *remissbehandlingen* av bilförarutredningens betänkande dominerade

bland remissinstanserna den uppfattningen att den privata förarutbildningen inte nu kan undvaras men att man måste skapa en bättre kontroll över utbildningen. Några remissorgan föreslog i det avseendet anmälan hos myndighet och skyldighet att följa kursplan som förutsättning för privatutbildning.

I *propositionen 1967:55* anslöt sig departementschefen i huvudsak till vad bilförarutredningen framhållit i denna fråga. I sitt *utlåtande* (nr 31) i anledning av propositionen lämnade *tredje lagutskottet* vad departementschefen anfört utan erinran.

I motionerna I: 193 och II: 953 samt I: 282 och II: 353 till *1968 års riksdag* föreslogs att prov för erhållande av körkort skulle få avläggas endast av den som företer bevis om genomgången förarutbildning vid trafikskola. I förstnämnda motionspar föreslogs i andra hand en bestämmelse som innefattar krav på särskilt tillstånd för privatutbildning av bilförare, dubbelkommando i bilen m. m.

Tredje lagutskottet framhöll i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 35) att frågan om privat förarutbildning i lagstiftningssammanhang senast berörts i propositionen nr 55 till 1967 års riksdag. Utskottet hänvisade till att departementschefen i propositionen redovisat ställningstaganden rörande bl. a. förarutbildning och förarprov, som gjorts på grundval av de förslag som lagts fram av bilförarutredningen, samt erinrade om att departementschefen bedömt den privata förarutbildningen inte kunna förbjudas bl. a. med hänsyn till glesbygdsbefolkningens problem. Härefter uttalade utskottet följande.

Av väsentlig betydelse var emellertid enligt departementschefen att tillse att även den privata förarutbildningen inte koncentrerades bara till det praktiska handhavandet av fordonet utan även omfattade de bl. a. från trafiksäkerhetssynpunkt viktiga teoretiska kunskaperna. Olika förslag av utredningen, bl. a. om fastställda kursplaner och förande av särskilda utbildningskort, ansågs av departementschefen väl ägnade att främja detta syfte. Departementschefen fann det också angeläget att prövningen av privatutbildade aspiranter skedde med beaktande av att denna utbildningsform i vissa hänseenden inte kunde förväntas ge samma kunskap och färdighet som undervisning i trafikskola. — Några motioner i de frågor som nu är föremål för prövning väcktes inte i anledning av propositionen.

På förslag av utskottet lämnade riksdagen departementschefens uttalanden utan erinran. Anledning för riksdagen att nu ändra sitt ställningstagande i berörda frågor förekommer icke. — — —

Till utskottets avstyrkande utlåtande fogades ett särskilt yttrande, vari framhölls att orsak till något initiativ från riksdagens sida i dessa frågor då inte förelåg, särskilt som det hade upplysts att såväl rikspolisstyrelsen som trafiksäkerhetsverket har sin uppmärksamhet riktad på problemen. Vidare framhölls i det särskilda yttrandet: »Vi vill emellertid icke underlåta att i detta sammanhang framhålla, att enligt vår uppfattning starka skäl,

särskilt det förhållandet att privat övningskörning nu i betydande utsträckning användes för annat ändamål än seriöst bedriven utbildning, talar för något slag av närmare reglering av denna form av körkortsutbildning genom anmälningsskyldighet, utmärkning av bilar eller dylikt.»

Motionerna

Motionärerna erinrar inledningsvis om att departementschefen i proposition nr 55 till 1967 års riksdag funnit det angeläget att prövningen av privatutbildade aspiranter sker med beaktande av att denna utbildningsform i vissa hänseenden inte kan väntas ge samma kunskap och färdighet som undervisning i trafikskola. Motionärerna anser att han därmed uttalat att denna utbildning inte är likvärdig den som ges av de av staten kontrollerade trafikskolorna.

Motionärerna åberopar härefter att i de under föregående rubrik nämnda motionerna till 1968 års riksdag yrkats att alla körkortsaspiranter skall genomgå undervisning vid trafikskola. Motionärerna redovisar följande huvudskäl för motionerna. — 1. Samhället har genom ett omfattande engagemang givit uttryck för utbildningens betydelse i syfte att höja trafiksäkerheten hos bilförarna. Expertisen synes alltmer finna botemedlet mot den höga olycksfrekvensen bland unga fordonsförare i en systematisk utbildning. Varje bristfälligt utbildad bilförare är en trafikfara. — 2. En fortsatt utveckling på trafikundervisningens område är nödvändig. Därvid bör den trafikutbildning som bedrivs i förskola, grundskola, fackskola, gymnasium och trafikskola samordnas. — 3. Samhällets resurser har i trafiksäkerhetsfrämjande syfte i hög grad satsats på att höja kvaliteten på bilförarutbildningen. Det torde vara orimligt att som bilförare kunna acceptera den som inte fått föreskriven och av det allmänna kontrollerad utbildning. — 4. Det innebär trafiksäkerhetsrisker att vid privatutbildning använda bil utan dubbelkommando och utan särskild backspegel. Instruktören kan inte som i en trafikskolas övningsbil ingripa i en kritisk situation. — 5. Oaktat bestämmelserna i 30 § 1 mom. VTF om »vana och skicklighet» förekommer inte någon kontroll av att privatutbildaren verkligen är en god bilförare och lämplig utbildare.

Efter att ha hänvisat till innehållet i det särskilda yttrande som var fogat till tredje lagutskottets avstyrkande utlåtande framhåller motionärerna att det vid riksdagsbehandlingen kunde visas på nyligen inträffade dödsolyckor vid s. k. privat övningskörning och att sedan dess ytterligare olyckor inträffat.

Motionärerna anför att de hittillsvarande skälen för privatutbildning av körkortsaspiranter synes bygga på förutsättningen att glesbygdsbefolkningen skulle ha svårt att kunna nå trafikskolor. Motionärerna anser att detta omöjligt kan utgöra skäl till att över hela landet upprätthålla en

utbildningsform som inte ger garantier för att bilföraraspirant fått utbildning i enlighet med program som myndigheterna godkänt. Privatutbildningen synes därför motionärerna alltmer ologisk med hänsyn till samhällets satsning på en kvalitetsmässigt tillfredsställande bilförarutbildning som ett led i ett allsidigt trafiksäkerhetsprogram och de anser att privatutbildningen strider mot det allmännas trafiksäkerhetsansvar.

Enligt motionärerna talar erfarenheterna för att privatutbildningen av bilförare mest förekommer i städerna, särskilt i de stora städerna. Om man vill behålla möjligheten till privatutbildning för glesbygdernas folk skulle ett förbud mot privat bilförarutbildning kunna kompletteras med dispensförfarande.

Motionärerna anser avslutningsvis att det finns goda skäl för riksdagen att ompröva sin ställning till frågan om privatutbildning av körkortsaspiranter.

Utskottet

Nuvarande bestämmelser i vägtrafikförordningen innebär att utbildning av körkortsaspiranter kan ske privat utan anlitanade av trafikskola. Övningskörning skall emellertid ske under uppsikt av person, som fyllt 21 år och sedan minst tre år har körkort för det slag av fordon — bil eller motorcykel — körningen avser, samt har vana och skicklighet i fråga om körning med sådant fordon. Anmälan om övningskörning eller godkännande på förhand av instruktör vid privatutbildning är inte föreskriven. Den som fått körkortet återkallat eller omhändertaget får dock inte övningsköra annat än vid trafikskola. Trafikskola får inte bedrivas utan tillstånd av statens trafiksäkerhetsverk.

I motionerna hemställes att riksdagen beslutar att prov för erhållande av körkort skall kunna avläggas endast av den som företer bevis om genomgången förarutbildning vid trafikskola. Viss dispensmöjlighet för personer som är bosatta långt från trafikskola bör dock föreligga enligt motionärerna. I andra hand föreslås riksdagen besluta att i vägtrafikförordningen skall införas bestämmelser om att fordon som används vid privat övningskörning i likhet med vad som är föreskrivet för trafikskolas övningsbil skall vara utrustat med extra backspegel och dubbla anordningar för koppling och fotbroms, s. k. dubbelkommando, samt att bestämmelserna i 30 § 1 mom. vägtrafikförordningen respekteras så att privatutbildarens »vana och skicklighet» alltid blir föremål för prövning.

Frågan om privat förarutbildning har övervägts vid skilda tillfällen. Senast vid föregående års riksdag prövades och avslogs förslag om att körkortsutbildning endast skulle få ske i trafikskola. Likaså avslogs ett yrkande om en bestämmelse innefattande krav på särskilt tillstånd för privatutbildning av bilförare, dubbelkommando i bilen m. m. Anledningen till att den privata

förarutbildningen inte ansetts kunna förbjudas är främst hänsynen till glesbygdsbefolkningens problem. I stället söker man på andra vägar skapa garantier för att sådan utbildning får samma standard som den som meddelas i trafikskola. De riktlinjer som statsmakterna uttalat sig för beträffande förarutbildning och förarprov innebär bland annat följande. Fastställda kursplaner, anvisningar och kursböcker skall göras lättillgängliga för envar. Utbildningskort skall föras för varje elev oavsett om utbildning sker i trafikskola eller ej. Utformningen av detta skall vara sådan att vederbörande utbildare tvingas intyga att kursplanens olika moment genomåtts och behärskas av körkortssökanden. Prövningen av privatutbildade aspiranter skall vidare ske med beaktande av att denna utbildningsform likväl i vissa hänseenden inte kan väntas ge samma kunskap och färdighet som undervisning i trafikskola. Såväl det muntliga förhöret som körprovet skall vara mera ingående då privatutbildad aspirant provas. Enligt vad utskottet erfarit pågår inom trafiksäkerhetsverket arbete med att utforma anvisningar i överensstämmelse med angivna riktlinjer.

Enligt utskottets mening har sedan den privata förarutbildningen senast behandlades inte inträffat någon omständighet som kan ge anledning för riksdagen att ändra sitt tidigare ställningstagande.

Utskottet får därför hemställa

att motionerna I: 800 och II: 910 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 februari 1969

På tredje lagutskottets vägnar:

GÖRAN KARLSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Göran Karlsson (s), Svante Kristiansson (s), Knut Johansson (s)*, Åkesson (fp), Ebbe Ohlsson (m), Nils-Eric Gustafsson (cp), Ernulf (fp) och fröken Ranmark (s);

från andra kammaren: herrar Svenning (s), Sundelin (s), fröken Anderson (s), herr Franzén i Träkumla (cp), fru Ekroth (s), herrar Wachtmeister (m), Josefson i Arrie (cp) och Sellgren (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.